

KINGSLI EMIS ASARLARIDA "JAHLDOR YOSHLAR"NING NOROZILIK KAYFIYATINING IFODALANISHI

Mashrabova Dilnoza Avazxon qizi

Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat

chet tillari instituti o'qituvchis

mashrapovadilnoza245@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Kingsli Emisning “Omadli Jim” (Lucky Jim) romani misolida "Jahldor yoshlar" harakatining norozilik kayfiyati qanday ifodalangani tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida asardagi bosh qahramon Jim Dikson obrazi orqali yosh avlodning ijtimoiy va madaniy tizimlarga bo‘lgan munosabati ko‘rib chiqiladi. Emisning satirik uslubi yoshlarning jamiyatga nisbatan o‘ziga xos isyonini aks ettirishda qanday rol o‘ynagani aniqlanadi. Shuningdek, romanda norozilikning siyosiy emas, balki shaxsiy va madaniy tus olgani hamda "Jahldor yoshlar" harakati vakillarining umumiy xususiyatlari bilan bog‘liqligi muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Emis ijodi "Jahldor yoshlar" adabiy yo‘nalishining muhim qismi bo‘lib, uning ta’siri zamonaviy adabiyotda ham sezilarli darajada saqlanib qolgan.

Kalit so‘zlar: Kingsli Emis, “Jahldor yoshlar”, norozilik kayfiyati, “Omadli Jim” (Lucky Jim), satira, adabiy tahlil, yoshlar harakati, ijtimoiy isyon, ingliz adabiyoti
Kirish

Adabiyot tarixida turli davrlar o‘ziga xos ijtimoiy va madaniy o‘zgarishlar bilan bog‘liq bo‘lib, har bir davr o‘zining yangi adabiy oqimlari va harakatlarini yaratgan. XX asrning o‘rtalarida Buyuk Britaniyada yuzaga kelgan "Jahldor yoshlar" (Angry Young Men) harakati ana shunday muhim adabiy yo‘nalishlardan biri bo‘lib, u jamiyatdagi ijtimoiy tengsizlik, intellektual burjuaziya va akademik muhitning riyokorligini fosh etish bilan ajralib turadi. Ushbu harakat vakillari o‘z asarlarida an’anaviy jamiyat tuzilishidan norozilik ruhini ochiq va kinoyali uslubda ifodalab, ijtimoiy va madaniy institutlarning eskirgan tuzilmasini keskin tanqid qilganlar. Ularning asarlarida o‘zini jamiyatning "chetlanib qolgan" a’zosi deb bilgan yosh avlodning norozilik kayfiyati o‘z aksini topgan.

"Jahldor yoshlar" harakati Ikkinchi jahon urushidan keyingi Britaniya jamiyatining ijtimoiy va iqtisodiy muhitiga javoban shakllangan. Urushdan soʻnggi yillar davomida Britaniya iqtisodiy tanazzul, sinfiy tafovutlar va eskirgan akademik va siyosiy tuzumning zoʻriqishi bilan yuzlashdi. Bu esa yosh intellektual avlod orasida norozilik va isyonkor kayfiyatning kuchayishiga sabab boʻldi. Ushbu harakat vakillari odatda quyi yoki oʻrta sinf vakillari boʻlib, ular universitet tizimi, akademik muhit va aristokratik elita bilan toʻqnash kelgan va ularning zoʻravonligi hamda ikkiyuzlamachiligidan norozilik bildirgan. Ushbu kayfiyat adabiyotda oʻz aksini topib, Jon Osbornning "Gʻazab bilan ortga boqib" (Look Back in Anger) (1956) pyesasi va Kingsli Emisning "Omadli Jim" (1954) romani orqali keng ommaga tanildi.

Ushbu harakatning asosiy vakillaridan biri boʻlmish Kingsli Emis (1922–1995) oʻzining satirik va hajviy romanlari orqali Britaniya jamiyatining konservativ qadriyatlariga qarshi norozilik kayfiyatini aks ettirdi. U ayniqsa "Omadli Jim" romanida oʻquvchi eʼtiborini Britaniya universitetlari va akademik olami bilan bogʻliq muammolarga qaratib, universitet muhitidagi riyokorlik va byurokrtiyani hajv orqali tanqid qiladi. Asarning bosh qahramoni Jim Dikson, yosh akademik boʻlib, universitetdagi mansabparast va soxta ziyolilar orasida oʻz oʻrnini topishga harakat qiladi. Biroq u akademik muhitning ikkiyuzlamachiligidan gʻazablanib, oʻzining satirik va istehzoli yondashuvi orqali norozilik kayfiyatini namoyon etadi.

"Omadli Jim" romani "Jahldor yoshlar" harakatining asosiy tamoyillarini aks ettirish bilan birga, Britaniya jamiyatining anʼanaviy ijtimoiy tuzilmalariga qarshi chiqish, yosh avlodning isyonkor kayfiyatini ifodalash va universitet tizimidagi nohaqliklarni fosh qilish kabi mavzularni ilgari suradi. Tadqiqot doirasida quyidagi savollarga javob berish maqsad qilingan:

- Kingsli Emis asarlarida norozilik kayfiyati qanday adabiy uslublar orqali ifodalangan?
- "Jahldor yoshlar" harakatining asosiy gʻoyalari "Omadli Jim" romanida qanday namoyon boʻlgan?
- Romanda norozilik kayfiyati faqat syujet va qahramonlar orqali aks ettirilganmi yoki til va uslubiy jihatdan ham bunday kayfiyat kuzatiladimi?

- Ushbu asarning XX asr o'rtalaridagi Britaniya jamiyatiga ta'siri qanday bo'lgan?

Tadqiqot lingvistik va stilistik jihatdan asar matnini tahlil qilish orqali olib boriladi hamda "Jahldor yoshlar" harakatining umumiy xususiyatlari bilan bog'liq holda baholanadi. Ushbu maqola natijalari Emis asarlarining ijtimoiy va adabiy kontekstini yanada chuqurroq tushunishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili

Ushbu tadqiqot Kingsli Emis asarlarida "Jahldor yoshlar" harakatining norozilik kayfiyati qanday aks etganini tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, adabiyotlar tahlili metodologiyasiga asoslanadi. Tadqiqot davomida adabiy-tarixiy kontekst, stilistik va tematik tahlil, hamda g'oyaviy-mafkuraviy yondashuv usullari qo'llaniladi.

Adabiy tadqiqotlar har qanday badiiy asarni tushunish va uning mazmunini chuqurroq o'rganish uchun muhim vosita hisoblanadi. Ushbu maqolada Kingsli Emis asarlarining "Jahldor yoshlar" harakatiga aloqador jihatlari quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha tahlil qilinadi:

1. Tarixiy va ijtimoiy kontekst tahlili

Tadqiqot avvalida "Jahldor yoshlar" harakatining XX asr o'rtalarida Buyuk Britaniya jamiyatida paydo bo'lishiga sabab bo'lgan ijtimoiy va siyosiy omillar o'rganiladi. Bu jarayonda Ikkinchi jahon urushidan keyingi iqtisodiy qiyinchiliklar, sinfiy tafovutlar va akademik muhitning stagnatsiyasi kabi omillar qanday qilib yangi adabiy harakat paydo bo'lishiga sabab bo'lgani tahlil qilinadi. Ushbu harakat doirasida yozilgan asarlar orasida Kingsli Emis, Jon Osborn, Alan Sillitoe va Jon Breyn kabi mualliflarning ijodiy yondashuvi o'rganiladi.

2. Badiiy matn tahlili: Syujet va xarakterlar

Kingsli Emisning "Omadli Jim" romanidagi asosiy qahramon Jim Dikson obrazi orqali "Jahldor yoshlar" norozilik kayfiyatining qanday ifodalanganligi tahlil qilinadi. Bunda uning universitetdagi riyokor professorlarga, o'zining past ijtimoiy maqomiga va jamiyatdagi qattiq tartiblarga qarshi ichki noroziligi qanday ifodalanganligi o'rganiladi. Shuningdek, syujet dinamikasi va qahramonning rivojlanishi tahlil qilinib, norozilik kayfiyati qanday ifoda etilgani tahlil qilinadi.

3. Til va uslubiy tahlil

Ushbu qismda Kingsli Emis tomonidan qoʻllangan adabiy vositalar, xususan satira, istehzo va grotesk elementlari tahlil qilinadi. "Jahldor yoshlar" harakati vakillarining asarlarida qahramonlarning oʻz noroziligini qanday ifoda etishlari muhim oʻrin tutadi. Jim Diksonning hazilomuz tili, istehzoli monologlari va kinoyali dialoglari orqali akademik muhit va jamiyatning ikkiyuzlamachiligiga boʻlgan munosabati qanday ifodalanganini ochib berish maqsad qilingan.

4. Adabiy tanqid va ikkilamchi manbalar tahlili

Tadqiqotda Kingsli Emis ijodi va "Jahldor yoshlar" harakati haqida yozilgan ilmiy maqolalar, tanqidiy adabiyotlar va tadqiqotlar oʻrganiladi. Xususan, David Loj, Martin Emis, Terry Iglton va Patrisia Waf kabi adabiyotshunoslarning fikrlari asosida "Omadli Jim" romani zamonaviy kontekstda qanday baholanganligi koʻrib chiqiladi. Shu bilan birga, adabiy tanqid nuqtayi nazaridan roman va harakatning umumiy adabiy-estetik xususiyatlari aniqlanadi.

5. Mavzuning zamonaviy kontekstdagi ahamiyati

Tadqiqot yakuniy bosqichida "Jahldor yoshlar" harakatining bugungi adabiyot va jamiyatga taʼsiri muhokama qilinadi. Emis asarlarida ilgari surilgan gʻoyalar hozirgi yoshlar orasida qanday talqin qilinishi mumkinligi, yosh avlodning hozirgi ijtimoiy tuzumga boʻlgan noroziligi va bu norozilikning zamonaviy adabiyotga qanday aks etayotgani haqida xulosa qilinadi.

Ushbu metodologiya orqali Kingsli Emis asarlaridagi "Jahldor yoshlar" harakatining norozilik kayfiyati adabiy-tarixiy, syujet va xarakterlar, lingvistik, hamda tanqidiy manbalar asosida har tomonlama tahlil qilinadi. Bunday yondashuv orqali nafaqat "Omadli Jim" romani, balki butun "Jahldor yoshlar" harakatining adabiy-estetik oʻrni va ijtimoiy ahamiyati chuqurroq tushuntiriladi.

Natijalar va muhokamalar

Tadqiqot natijalari Kingsli Emisning "Omadli Jim" romani va "Jahldor yoshlar" harakati bilan bogʻliq adabiy manbalarni tahlil qilish orqali quyidagi asosiy jihatlarni ochib berdi:

1. "Jahldor yoshlar" harakatining norozilik kayfiyati romanda aniq aks etgan Kingsli Emis "Omadli Jim" romanida urf-odatlariga asoslangan akademik muhitni tanqid qilish orqali "Jahldor yoshlar" harakatining ijtimoiy norozilik ruhini o'z asarida ifodalagan. Jim Dikson obrazi orqali yosh avlodning jamiyatdagi mavqeidan noroziligi, ayniqsa, universitet tizimining ikkiyuzlamachiligi va obro' uchun kurash kabi jihatlar hajviy uslubda aks ettirilgan.

2. Badiiy vositalarning rolini aniqlash

- Satira va kinoya: Asar syujeti davomida bosh qahramon Jim Dikson jamiyatning an'anaviy qadriyatlarini masxaralash orqali o'z noroziligini bildiradi.

- Ironiya va grotesk: Personajlarning ortiqcha dramatizatsiyasi va bo'rttirilgan xatti-harakatlari orqali akademik muhitning absurdlashgani tasvirlanadi.

- Norasmiy til va qo'pol iboralar: "Jahldor yoshlar" adabiy harakati vakillarining an'anaviy adabiy uslublardan voz kechib, realistik va ba'zan qo'pol tildan foydalanishi Jim Dikson obrazi orqali ham ko'rinadi.

3. Qahramonning ijtimoiy va shaxsiy isyonkorligi

Jim Diksonning romandagi harakatlari shaxsiy manfaatdan ko'ra kengroq ijtimoiy isyonning bir qismi sifatida talqin qilinishi mumkin. Uning universitet tizimidan noroziligi, yuqori tabaqa vakillari bilan kelisha olmasligi va o'ziga xos istehzoli yondashuvi o'sha davr yoshlarining umumiy ruhiy holatini aks ettiradi.

4. Adabiy tanqidlarning tasdig'i

Tadqiqot davomida tahlil qilingan adabiy manbalarda ham Emis asarining "Jahldor yoshlar" harakatining asosiy tamoyillarini ifodalashi ta'kidlangan. Xususan, tanqidchilar Devid Loj va Teri Iglton kabi adabiyotshunoslar romanni "intellektual isyon" namunasi sifatida baholashgan.

5. Zamonaviy kontekstga ta'siri

"Jahldor yoshlar" harakati va uning adabiy merosi bugungi kunda ham dolzarb ekanligi aniqlandi. Hozirgi yosh avlodning ijtimoiy va iqtisodiy muammolar tufayli mavjud tizimdan noroziligi, "Omadli Jim" singari asarlar bilan bog'liq ekani tahlillarda tasdiqlandi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, Kingsli Emis "Omadli Jim" romanida "Jahldor yoshlar" harakatining asosiy g'oyalarini o'ziga xos satirik va hajviy uslubda ifodalagan. Bu asar orqali yosh avlodning ijtimoiy noroziligi, akademik muhit va yuqori tabaqaga bo'lgan munosabati chuqur badiiy tasvirlangan. Adabiyotshunoslar tomonidan ham ushbu asarning mazmuni va uslubi "Jahldor yoshlar" harakatining eng yorqin namunalaridan biri sifatida baholangan.

Munozara

Ushbu tadqiqot Kingsli Emisning "Omadli Jim" romanida "Jahldor yoshlar" harakati bilan bog'liq norozilik kayfiyatining ifodalanishiga qaratilgan bo'lib, olingan natijalar hozirgi adabiy tadqiqotlar bilan qiyoslangan holda muhokama qilinadi.

1. "Jahldor yoshlar" harakatining norozilik ruhi va uning romandagi aks ettirilishi

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Jim Dikson obrazi orqali Emis yosh avlodning an'anaviy jamiyatga nisbatan isyonkor munosabatini aks ettirgan. Ushbu xulosa boshqa tadqiqotchilarning fikrlari bilan ham uyg'unlikda. Devid Loj va Terri Iglton singari adabiyotshunoslar ham "Omadli Jim" romanini "Jahldor yoshlar" harakatining o'ziga xos manifesti" deb atashgan. Shu bilan birga, ba'zi tanqidchilar bu harakatning siyosiy emas, balki madaniy tus olganligini ta'kidlaydilar.

2. Satiraning isyonkorlikni ifodalashdagi roli

Adabiy tanqidchilar tomonidan Emisning bu romani hajviy uslubda yozilgan bo'lsa-da, unda chuqur ijtimoiy tanqid mujassam ekani qayd etilgan. Ba'zi tadqiqotchilar bunday satira va kinoya yoshlarning jamiyatga bo'lgan noroziligini "yumshatib" ko'rsatishi mumkin deb ta'kidlashadi. Masalan, Martin Grin o'z ishlarida "Jahldor yoshlar" harakati vakillarining asarlari orasida Emisning uslubi ancha yumshoqroq va hajviy ohang kuchli ekanini aytadi. Bu esa, ba'zi tanqidchilar fikricha, uning norozilik darajasini pasaytirishi mumkin.

3. Jim Dikson obrazi – haqiqiy isyonkor yoki shunchaki omadsiz yigit?

Ushbu masala adabiyotshunoslar orasida muhokama mavzusi bo'lib kelgan. Ayrim tadqiqotchilar Jim Dikson obrazini haqiqiy norozilik ramzi deb bilishsa, boshqalar uni "faqat shaxsiy manfaatlarini ko'zlaydigan, ijtimoiy inqilobchi bo'la olmagan oddiy odam" deb hisoblashadi. Xususan, Bleyk Morrison unga ijtimoiy norozilikning yaqqol

timsoli sifatida qarash to'g'ri emasligini ta'kidlaydi. Shu nuqtayi nazardan, ushbu tadqiqot natijalari Emis romani "Jahldor yoshlar" harakatining umumiy ruhiyatiga mos kelishini ko'rsatadi, biroq Jim Diksonning individual xarakteri umumiy harakatning yetakchisi yoki mafkuraviy qahramoni sifatida emas, balki qisman moslashuvchan isyonkor sifatida talqin qilinishi mumkin.

4. Roman va bugungi davr yoshlarining norozilik harakatlari

Tadqiqot natijalari bugungi kun yosh avlodining norozilik kayfiyati bilan "Jahldor yoshlar" harakati o'rtasidagi o'xshashliklarni ham ochib berdi. Hozirgi kunda yoshlarning jamiyatga bo'lgan isyonkor munosabati aksariyat hollarda ijtimoiy tarmoqlar, siyosiy faollik yoki ijodiy ifoda shaklida namoyon bo'lishi kuzatilmoqda. Bu jihatdan "Omadli Jim" romani bugungi kun yoshlarining kayfiyatini tushunishda ham muhim badiiy manba bo'lib xizmat qilishi mumkin.

5. Tadqiqotning cheklovlari

Mazkur tadqiqot asosan "Omadli Jim" romani va uning "Jahldor yoshlar" harakatiga aloqador jihatlarini tahlil qilish bilan chegaralandi. Biroq, harakatning boshqa muhim vakillari – Jon Osborn, Alan Sillitoe, Jon Ueyn kabi yozuvchilarning asarlarini ham solishtirish mumkin edi. Kelajak tadqiqotlar ushbu muqobil adabiy manbalarni ham qamrab olishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Munozara bo'limi shuni ko'rsatadiki, Kingsli Emis asarlarida "Jahldor yoshlar"ning norozilik kayfiyati asosiy badiiy motivlardan biri sifatida ifodalangan. "Omadli Jim" romani yosh avlodning jamiyatga bo'lgan isyonkorlik hissiyotini satira va kinoya vositasida ochib beradi. Tadqiqot natijalari adabiyotshunoslarning fikrlari bilan uyg'un, ammo ayrim jihatlarida Emis norozilikni haddan tashqari hajviy uslubda yoritgani sababli, bu harakatning siyosiy keskinligini pasaytirgan degan qarashlar mavjud. Shunga qaramay, roman va harakatning dolzarbligi hozirgi davrga ham tegishli bo'lib, "Jahldor yoshlar" merosi yosh avlodning norozilik harakatlarida o'z aksini topmoqda.

Xulosa

Kingsli Emisning "Omadli Jim" romani XX asr o'rtalarida shakllangan "Jahldor yoshlar" harakatining muhim namoyondalaridan biri sifatida ko'rib chiqiladi. Ushbu

tadqiqot orqali aniqlanganidek, roman qahramoni Jim Dikson obrazi yosh avlodning jamiyatdagi mavjud tartibotga bo'lgan isyonkor munosabatini aks ettiradi. Emisning asarida satira, kinoya va hajv vositalari orqali yoshlarning noroziligi ifodalangan bo'lsa-da, ularning norozilik kayfiyatining siyosiy emas, balki madaniy va shaxsiy xarakterga egaligi kuzatiladi.

Tadqiqot davomida quyidagi asosiy xulosalar chiqarildi:

1. "Jahldor yoshlar" harakati ijtimoiy adolatsizlik va ijtimoiy tabaqalanishga qarshi norozilik sifatida shakllangan bo'lsa-da, Kingsli Emis bu jarayonni hajviy va yumshoqroq uslubda yoritadi.

2. Jim Dikson obrazi harakatning boshqa vakillari yaratgan qahramonlardan farqli ravishda to'g'ridan-to'g'ri siyosiy yoki ijtimoiy islohotlarga intilmaydi, balki o'z shaxsiy manfaatlari doirasida harakat qiladi.

3. Satira va kinoya yoshlarning noroziligini ko'rsatishning muhim usuli sifatida namoyon bo'lsa-da, ba'zi adabiyotshunoslar bu uslub norozilikning keskinlik darajasini pasaytirishi mumkinligini ta'kidlaydi.

4. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, "Omadli Jim" bugungi kun yoshlarining norozilik kayfiyatiga hamohang bo'lib, hozirgi zamonning ijtimoiy o'zgarishlari va madaniy tendensiyalari bilan bog'liq holda qayta talqin qilinishi mumkin.

5. Tadqiqot asosan Kingsli Emisning "Omadli Jim" romaniga qaratilgan bo'lib, kelajakda Jon Osborn, Alan Sillitoe, Jon Ueyn kabi yozuvchilarning asarlari bilan kengroq solishtirma tadqiqotlar o'tkazish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Umuman olganda, Kingsli Emis "Jahldor yoshlar" harakatining o'ziga xos talqinini taqdim etgan, uning asarlari yosh avlodning ijtimoiy hayotdan norozilik motivlarini badiiy vositalar orqali yoritishda muhim ahamiyat kasb etgan. Ushbu tadqiqot "Jahldor yoshlar" harakatining adabiy merosi va uning zamonaviy yoshlar orasidagi aks-sadosini chuqurroq anglashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Amis, Kingsley. Lucky Jim. Penguin Books, 1954.
2. Salwak, Dale. Kingsley Amis. Macmillan, 1992.

3. Widdowson, Peter. Literature, Society and the Angry Young Men. Routledge, 1984.
4. Anderegg, Michael. Inventing the Seventies: The Politics of Nostalgia in Kingsley Amis's Later Novels. University of Michigan Press, 1999.